



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

De Festo Trinitatis, Corporis Christi & Dominicis post Pentecosten. 12.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9500

De Festo Trinitatis, Corporis Christi, & Dom. post Pentecosten. XII.

1 IN Octava Pentecost. fieri Festum Sanctissimæ Trinitatis docet *Microlog. cap. 6.* ab aliquibus, quos reprehendit, quia propria auctoritate celebrabant, Missamque de eadem Trinitate ab *Alcuino* compositam asserit, sicut & officium à *Stephano Leodiensi*: Præfationem tamē à *Pelagio* approbatam & ipse recipit. *Berno* meminit Festi libro de quibusdam ad Missam spect. capit. 6. deinde *Rupert. libro 11. cap. 1.* tradit, & laudat idem Festum, eo quod post aduentum Spiritus Sancti cepit statim prædicari & credi mysterium Sanctissimæ Trinitatis, in cuius nomine dabatur baptismus. Tandem testatur *Kadulph. propof. 16.* à Sancta Romana Ecclesia indictum fuisse tale Festum, & communiter celebratum. congruentem addit causam *Duran. libr. 7. cap. 14.* quia Natalis Domini fuit Festum Patris, cui natus est Filius: Pascha fuit Festum Filij: Pentecostes Spiritus Sancti. celebratur ergo statim trium simul personarum Festum Sanctissimæ Trinitatis. Dicitur auctor Festi Trinitatis *Gregor. IV. ab Auctore Ligni Vitæ libr. 5.* *Pisanella* facit auctore *Ioan. XXII. Ver. Feria 5. 3.* & Missæ Orationes omnes cum præfatione propria habentur in *Sacramentario Gregoriano in nocte Dominica Pentecostes.*

2 Feria quinta proxime sequenti occurrit Festum Corporis Christi cum Octava, ex instituto *Vrbani Quarti 1262.* ab *Eugenio IV. 1433.* confirmatum, ob causam, quam reddit *S. Thom. in Officio eiusdem Festi*, cuius Officij & ipse fuit auctor, ut in eiusdem *Opusculo 57.* *Leodienses* primo celebrarunt hoc Festum *Bzonius Anno 1230. num. 16.*

3 Fit processio solemnissima in paramentis albis, & in Cathedralibus quidem Ecclesijs feruentur ea, quæ in *Ceremon. Episc. lib. 2. cap. 33.* habentur; in minoribus autem Ecclesijs ea item, quæ in *Rituale Rom. Pauli V.* In Missa vero cantanda ne omittantur genuflexiones, quæ sugauant. Rubr. Miss.

pra sunt præscriptæ pag. 148. & in *Feria quinta in Cœna Domini. pag. 200.* Finita Missa, deponuntur Manipuli, induit Celebrans Pluuiale extra cornu Epistolæ, inponit stans incensum sine benedictione, & genuflexus ter incensat Sacramentum in Tabernaculo ostensorio positum, ea ratione prorsus, qua diximus in *Feria quinta in Cœna Domini.* Potest cantari interim dum incensatur, *O sacrum conuiuium, vel, Tantum ergo Sacramentum, ut in Instruktionem Romæ edita pro Oratione quadragesima horarum dicitur.*

4 Non deferatur Tabernaculum Sanctissimæ Eucharistia Sacerdotum humeris, sed manibus tantum Celebrantis, non obstante quauis contraria consuetudine, quam abusum esse declarauit Sacra Rituum Congregatio die 2. Iunii 1618. Imago vero quæ est in Hostia, debet tergeri Celebranti, ut de imagine Crucifixi alias docuimus; & ita accidit, dum ab altari Diaconus Tabernaculum accipit, & stans genuflexo Celebranti immediate tradit.

5 In Processione Clerus immediate præcedat Celebrantem cum cereis accensis; cæteri, siue Confratres, siue Regulares ante Clerum procedant; cereosque omnes ea manu, quæ extrema cuique est, altera pectori admota, Hymni decantentur alternatim, qui à Celebrante cum ministris dici poterunt submissa voce. qui Crucem defert, congruit, ut veste Subdiaconali sit indutus, & procedat medius inter Acolythos cum Candelabris, & cereis accensis, ut alias dictum est, in honorem Crucis, & Crucifixi; sicuti fit in Altari.

6 De baldachino, & hastarum distributione diximus in *Feria quinta Cœna Domini pag. 201.* De circulo, & via procedendi, standum erit locorum consuetudini. rectius latere Euangelij, proceditur ad latus Epistolæ.

7 In fine processionis Subdiaconus deponit

ponit Crucem in loco decenti, Ceroferrarij candelabra in Credentia, & cum Clero genuflectunt. deposito Sacramento super Altari cum ministerio Diaconi, vt in Cœna Domini, imponitur a stante Celebrante sine benedictione incensum in thuribulo; fit incensatio trina de more, cantante, interim Clero genuflexo, ante & circum Altare, vltimos duodecim versus Hymni, *Pange lingua gloriosi: Tantum ergo, &c.* quibus dictis, cantatur Versus à duobus Clericis: *Panem de calo, &c.* & à celebrante stante, ministrisq; genuflexis, & librum sustinentibus hinc inde, dicitur *Dominus vobiscum*, cum Oratione: *Deus qui nobis, &c.* nihilque aliud addens, ascendit ad Altare, genuflectit, & ipsemet nullo Diaconi ministerio accipit velatis manibus, vt prius, Tabernaculum, benedicit cum eo populum facie Hostiæ ad eundem versa in modum crucis semel, nihil dicens, & gyrum perficiens reuerenter reponit. Hæc ferè omnia *ex Rit. Rom.*

8 Tum genuflexione facta descendit ad gradus, vt prius, & amoto velo à Subdiacono, Diaconus ascendit, genuflectit, & reponit vel in locum altiore, vt eo die colatur à populo pro locorum consuetudine, vel contactum velo in locum suum. Corporale, seu Palla Tabernaculo semper sit substrata; & velum longum eidem Tabernaculo, * quod hinc inde apte cadat versus altaris latera, & à posteriori parte Tabernaculi; seu vinbellula super addatur. emineat quoque locus supra locum Reliquiarum; quod alias monuimus. * scripsere quidam, & gratias, quod præter corporale supponi debet Tabernaculo Ara lapidea cum tribus: sed hæc necessaria sunt ad conficiendam eucharistiam, non autem ad eam collocandam, seu exponendam: alioquin & in Turri lignea, & cum ad ægrotos defertur, eadem forent adhibenda.

9 Parietes viarum, per quas est transeundum, ornari debent, *ex prædicto Rituali*, tapetibus, & aulæis, & sacris imaginibus, non profanis: actus autem scenici, vel ludicri, vel indecori prohibentur *in Cærem. Episc. loco cit.*

10 Ardebunt candelæ vsque ad datam benedictionem inclusiue: & Diaconus nihil osculabitur coram Sacramento.

11 Si cantantur Vesperæ coram Sacramento in Altari exposito, in die hac, & per Octauam, conueniret, vt omnes starent aperto capite, nunquã sederent: quod si sedeant, caput tamen non tegant: quod etiam obseruandum erit in discessu, ne intra cancellos cooperiatur caput.

12 Officium Dominicæ infra Octauam quadrat Octauæ cum Euangelio de Cœna magna; quod legebatur etiam antiquitus *in Comite S. Hiero. & ex Ruper. libro 22. cap. 2.* Oratio Dominicæ est Ambros. *ex Pamel.*

13 In sequentibus Dominicis post Pentecosten aliqua est varietas Euangeliorum respectu antiquiorum; non modo quod ordinem, quia in primis Dominicis mutatus est ordo Euangeliorum; verum etiam quoad sedem Dominicalem, quia Euangelium, quod legebatur Dominica quinta post Pentecost. de captura piscium miraculosa, hodie legitur Dominica quarta; quod aliàs Dominica sexta, nunc Dominica quinta: & sic deinceps vsque ad Dominicam primam ultra vigesimam.

14 Numerus autem Dominicarum post Pentecosten non erat antiquitus ultra viginti tres, & sequens spectabat ad Aduentum, quod in idem recidit.

15 Circa vero Missas, Orationes, & Euangelia per Dominicas distributa à Sanctis Hieronymo, & Gregorio, quos vt plurimum sequutus est Pius V. *vt in Lektionario S. Hieron. Antiphonario, & Sacramentario S. Gregorij* videmus; cur potius hanc vel illam, hoc vel illud, huic vel illi Dominicæ assignauerint, difficile est causam inuenire. nam in Aduentu, & Festis Domini aliqua semper est proportio inter Orationes, Euangelia, & Festa. in Quadragesima vero Dominicis 4. 5. & 6. post Epiphaniam; & in secunda, tertia, quarta & quinta post Pascha, & in reliquis Dominicis post Pentecosten, sufficere debet auctoritas tantorum Patrum. quibus (nec puto sine ratione) ita visum est opportunius fore, & vtilius.

16 Vnius Euangelij, quod nos legimus Dom. 9. post Pentecosten de Ierosolymorum destructione causam reddit *Honor. in Gemma lib. 4. c. 64.* quia, inquit, in eo mense, quo legi solet, accidit ipsamet destructio facta à Romanis.

17 Cæterum, posito Euangelio, quod ex *Rupert. lib. 1. cap. 37.* est in Missa quasi caput omnium post Canonem, reliquæ partes non discordant; & olim concordabant omnes cum Euangelio, quod videre est apud *Rupert. toto libr. 12. de Dominicis post Pentecost. & apud Honor. in Gemma lib. 4. toto, & apud Durand. toto libr. 6.* arbitrarijs tamen cõiecturis, & ad eorum libitum rationabilibus, nobis hodi parũ utilibus, post mutationem seu potius restitutionem à Pio V. factam, quam paulo ante memorauimus, Euangeliorum.

18 Quod si non omnia consonant, audi *Augustinum citatum in hanc rem à Bernone, libello de quibusdam ad Missam spect. c. 6.* Non sanè omnia, quæ gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa, quæ aliquid significant, adduntur. solo enim vomere terra profcinditur, sed vt hoc fieri possit, etiam cætera aratri membra sunt necessaria & soli nerui in cytharis aptantur ad cantum, sed vt aptari possint, insunt & cætera in compagibus organorum, quæ non percuntur à canentibus. sed ea, quæ percussa resonat, his connectuntur. Hæc ille.

19 Quando vero plures Dominicæ occurrunt post Pentec. ultra viginti quatuor, eo casu differtur vigesima quarta in vltimum locum, cuius Euangelium est de fine mundi, legendum iccirco in fine Anni Ecclesiastici, qui incipit ab Aduentu, & desinit ante Aduentum.

20 Post vigesimam tertiam ponuntur Missæ Dominicarum, quæ superfuerunt post Epiphaniam, dato eisdem Introitu cum suis accessorijs, & mutuatis à Dominica 23. & 24. vt eiusdem rationis tunc esse videantur. lege quæ diximus supra de Dominicis post Epiphaniam. Cur autem plures quoq; numero variari eas contingat, attinet hoc ad Rubricas Breuiarij, vbi & nos opportuna dicemus.

21 Hoc loco libet indicare, quanti facere antiqui diem Dominicum, quem appellauere Apostoli Dominicam diem, id est, Domini. *Apocal. 1. Reginam, & Principem omnium dierum, Ignat. Epist. ad Magnesianos. Diem panis, & Diem lucis, Chrysostom. de resurrectione homil. 5. Primam Feriam antiquiores. Syluestro apud Baron. Anno 58. nu. 87. Diem remissionis, Concil. Carth. 4. can. 82. Diem folis, S. Max. homil. 3. Pentecost. ex communiore, ait vsu loquendi. Diem Sanctum, Alcuin. c. de die Sancto: nimirum, ex Synodo 6. cap. 8. quia eo die, primo mundi, creati sunt Angeli, & elementa mundi, Alcuin. loco cit. Manna primum pluit, Christus est natus (si natus, ergo & circumcisus) eiusdem Stella Magis apparuit, baptizatus est, satiavit quinque millia quinque panibus, resurrexit à mortuis. Hæc Synodus. Denique Spiritus Sanctus eadem die descendit lege *August. serm. 251. de tempore, & S. Leon. epist. 81. c. 1.**

22 Inde est, quod Missæ Dominicarum per annum nunquam omittuntur, quin saltem aut de iisdem commemoratio fiat aut præcedenti die non impedita celebratur, aut à tempore ad tempus transferantur, putà, ab Epiphania ad extremum tempus Pentecostes.

23 Inter has Dominicas à Pentecoste dictas occurrit autumnale ieiunium Quatuor temporum, quod Leo decreuit in mense septimo fieri debere, *Microlog. cap. 26.* qui & tradit, nulli certæ hebdomadæ fuisse assignatum, vt reliqua ieiunia: sed tamen ecclesiastica consuetudine factum esse, vt in tertio Sabbato Septembris ieiunetur. est autem Urbani II. Decretum *distinct. 76. statuimus, ex Concil. Placem. cap. 15.*

24 Ex quo intelliges: Cur in Missali huius ieiunij Missæ sub titulo Septembris posite fuerint post missam Dominicæ 17. post Pentecost. non quod hæc illi sedes certa sit, sed quasi sedes media inter Domin. 14. antequam tale ieiunium non accidit, & Dominicam 19. ultra quam illud idem non occurrit.

25 Citius autem, vel tardius inter vtrâ-

que dictam Dom. celebratur, prout citius, vel tardius celebratur Pentecostes: sed semper post eam Dominicam, quæ in Breuiario vocatur tertia Septembris; à quo iccirco titulum portant hæ Missæ in Missali. Vide quæ diximus in Quatuor temporibus Aduentus, tum circa numerum Lectionum, tum circa alios Quatuor temporum ritus.

26 Si contingat Festum in his temporibus Septembris, tamen erit ieiunandum, *Ordo Romanus*. Officia vero Missarum horum temporum sunt ferè eadem, quæ in *Antiphonario*, & *Sacram. Gregoriano*.

27 Atque in his Quatuor temporibus Stationum finis est, quarum initium in prima Dominica Aduentus constituit S. Gregorius earundem institutor, ex *Rupert. libro 3. cap. 4.* saltem magna ex parte; vt ait *Platina*. * seu, vt verius loquamur, nonnullarum institutor, & omnium ordinator. nam, teste Sixto V. *const. 23. edita die 13. Februar. 1586.* vetus admodum est ab Apostolicis vsque temporibus ducta sacrarum stationum consuetudo, in quibus fidelium multitudo ad Apostolorum sepulchra, & fortissimorum Martyrum memorias conueniens, hymnis, & canticis spiritualibus Deum in sanctis suis mirabilem laudabat, & salutaribus immaculatæ Hostiæ sacrificijs placabat, & aduersus multiplices antiqui hostis oppugnationes, tanquam in castris Dei, statione tutissima consistebat. Hoc ille.

28 Ex quibus patet primo; Nomen stationis Ecclesiasticæ translatum esse à castris, & statione militari, quæ locus erat militibus assignatus. Quæ etymologia solidior est, quàm aliæ, ex diebus statutis, quod docuit S. *Isidorus*; vel ex eo, quia stabant fideles cum Papa, & aliquândo tota die in Ecclesia stationali. Vide alias minus probabiles apud *Pompeium Vgonium, de Historia Stationum Rome*.

29 Deinde patet origo Apostolica: cuius etiam meminit *Tertullianus in pluribus locis*, vt mox dicemus.

30 Tertio patet ritus stationis, qui mirum erat potissimum in Missis celebrandis. vnde & singulis Missis stationalibus

præfigitur in Missali locus stationis. addebatur & Missæ concio, vt videre est in Homilijs SS. Leonis I. & Greg. Magni.

31 Ieiunium quoque cum statione coniungebatur, ex *Tertulliano semel & iterum contra Psychicos, & in lib. 2. ad uxorem*. quod & nos retinemus in plerisque stationibus, hoc est, in Quadragesima, & quatuor temporibus.

32 Processionis item mentio est apud *Tertull. loco citat. ad uxorem*; & à viciniore Ecclesia, vel non admodum remota, ibat Papa cum Clero ad Ecclesiam stationalem. atque hinc fortasse *Beletbus c. 6. & cum eo Dur.* definire stationem, hoc est, processionem: sed erat terminus processionis.

33 Significat Sixtus V. in prædictis verbis, diuersa fuisse loca stationalia, & hodie sunt quinque supra quadraginta, licet stationales dies quadagesimales sint quinquaginta quatuor, & alij per annum 31. omnes 85. quia ad eundem locum sæpius itur; non tamen scire possumus, quæ antiquiora, quæ sint posteriora. ea vero omnia ordinauit S. Gregorius, vt apertè scribit *Ioann. Diaconus in eius vita lib. 2. cap. 6.* Idemque concessit Indulgentias stationarias, quod hisce iisdem verbis refert *Bonifacius VIII. in Bulla 13. Aprilis anno 3. Pontificatus*, in qua confirmat Indulgentias à Prædecessoribus concessas, & præterea concedit & ipse contritis & confessis visitantibus Ecclesias stationales annuum, & dies 40. de vera Indulgentia: sed immensæ in vnaquaque coniunguntur esse Indulgentiæ.

34 Post obitum S. Gregorii nonnullæ stationales Ecclesiæ fuerunt mutatæ; quæ de re lege *Pompeium Vgonium loco citato*. Illud ergo obseruo, de titulis Ecclesiarum stationalium Urbis fieri officium, seu cõmemorationem in Breuiario Romano, exceptis S. Balbina, & S. Quirico: & in illius quidem Ecclesia fuisse stationem credimus tempore sancti Gregorii; in huius autem instituta, fuit, seu translata aliunde à Sixto IV. excipe quoque titulum S. Onuphrij, & lege *Vgonium supra*.

Et

Et hæc de stationibus, quæ habentur in Romano Missali, ne quid illius præter-

mittamus in hisce Commentarijs.

De Rubricis Proprij Missarum de Sanctis. XII.

1 **A** Vigilia Sancti Andree sumunt exordium, quæ est Aduentus Domini proxima, à quo fit initium vt diximus Proprij de tempore.

2 Illud autem est certum, tria de Sanctis fieri solita, Vigiliæ, Festa, & Octauas. Vigiliæ à Pastoribus cæperunt, qui vigiliæ, nascente Christo, custodierunt, & tota nocte ante quædam Festa vigilabatur à populis nostris; sed ob scandala noctu contingentia, ieiunio, & Vigiliarum nomine retentis. Vigiliæ fuerunt interdictæ, ait *Honor. in Gemma libr. 3. c. 6.*

3 A S. Ambrosio vulgo dicuntur interdictæ; sed *Baron. in Notis Martyrologij ad 5. diem Ianuarij*, probat fuisse potius auctas Vigiliæ tempore S. Ambrosij; neque tunc scandala fuisse, de quibus cum opinione vulgi loquitur Honorius; neque vnquam fuisse verum, S. Ambrosium interdixisse Vigiliarum vsum.

4 Indictæ vero sunt Vigiliæ Sanctorum, tum, vt Festum præueniendo sit solemnis, ex *Radulph. prop. 19.* tum, vt temporali eorum angustia compatiatur, & per pridianam purificationem abstinentiam dignius celebremus sequentis Festi lætitiæ, *Alcuin. de Parasceue.*

5 Festa Sanctorum Natalitia dicuntur à *Tertull. libr. 6. de coron. milit.* quia celo hinc emigrantes, nascuntur, *Alcuin. de diuin. Offic.* Festa, quia ius in eis fatur, hoc est, dicitur, *Raban. libro 2. capit. 46.* Festiuitates, quasi fasti diuinitates, quia annuatim illis diebus ius diuinitatis persoluitur, *Honor. in Gemma libro 3. cap. 7.* Celebritates, quasi Cælibum, idest, castrorū ritus, quia in illis ritus celestium tanquam à castris agitur, *Idem ibid.* Solemnitates, quia fieri solent in anno, *Beleth. c. 3.*

6 Porro ex Apostolica traditione manant, ex *Baron. Ann. 58. num. 93.* qui citat *Clem. libro 8. Constit. capit. 39.* & probat, primum Festum Sancto Stephano dictum fuisse; neque Martyrum solum, sed

Gauant. Rubr. Miss.

etiam Pastorum, & Doctorum Festa celebrata docet, ex *Gregor. Niseno orat. in laudem Basilij*, & ex *Nazian. orat. in laudem Athan.* Festa tamen Confessorum in Cōcil. Maguntiacō statuta sunt, ait *Bel-larm. libro 2. de Missa cap. 20. Anno 813.* ad excitandam, inquit *August. lib. 20. contra Faustum capit. 21.* imitationem Sanctorum, vel vt meritis eorum consociemur, & orationibus adiuuemur. alias affert causas *Ioan. Dam. lib. 4. cap. 7.* quæ in easdem fere recidunt.

7 De Festis autem Sanctorum illud posset hoc loco quæri: quando in Missali habuere locum singula Festa, & apud quos, seu à quibus paulatim ad generalem consuetudinem transiere; sed hac de re fusius, & commodius in *Commentarijs ad Rubricas Breuiarij Romani*, vbi etiam de Auctoribus Officiorū cuiusque Missæ agemus.

8 Octauæ Sanctorum fiunt ad proroganda eorundem Festa, vt celebriora sint, tum ad compensanda ea, quæ in Festis negliguntur, vt ait *Radulph. prop. 19.* & quorundam fiunt, vt Octauarum mysteria pateant, non autem omnium Festorū, ne vilescant, *Durand. lib. 7. cap. 1.*

9 Misteria vero sunt; nimirum, quia per Octauas Sanctorum consummatio doctrinæ, ex *Sancto Hilario in Psalm. 118.* solida eorum virtutis forma, ex *Clem. Alex. Strom. 6.* æterna animarum & corporum glorificatio, ex *Ambr. enarrat. 2. ad Horontianum*; & *August. libro 2. serm. in monte cap. 3.* significatur, quæ fusius explicauimus in *Præfatione nostra ad Octauarium Romanum*, editum & approbatum à *Sacra Rituum Congreg. die 19. Febr. 1622.* à Moysè, Salomōne, Apostolis, & eorū successoribus eas deduximus; Ritum etiam *ibidem*, significauimus, qui partim à Moysè est, vt dies Octaua & que ac prima colenda sit, *Leu. 23.* partim ex consuetudine antiqua Ecclesiæ, quæ inter

P 3 medios